

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ІННОВАТИКА
У ВИХОВАННІ**

Збірник наукових праць

Випуск 1

Засновано у 2015 році

Рівне – 2015

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 1 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 288 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступники головного редактора: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, Академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, Вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габілітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Вербець В. В., доктор педагогічних наук, професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету;

Войтович І. С., доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційних засобів навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Лісова С. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Т. І., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної), проректор з наукової роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Херсонського державного університету;

Шугаєва Л. М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Ящук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ;

Дупак Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Упорядники: проф. **Петренко О.Б.**, доц. **Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Пустовіт Г.П.** - доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №9 від 24 квітня 2015 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

ЗМІСТ

Передмова	6
Бех І.Д. Особистість у контексті орієнтирів розвивального виховання	7
Пустовіт Г.П. Теоретико-прикладні складові інноваційного розвитку системи позашкільної освіти і виховання	14
Павелків Р.В. Структура, зміст та детермінанти морального розвитку особистості: ретроспекція та перспективи	24
Петренко О.Б. Інноватика у вихованні: засадничі положення	38
Карпенчук С.Г. Мета виховання як соціально-педагогічна стратегія	48
Криstopчук Т.Є. Особливості формування готовності вчителя до здійснення педагогічної діяльності та виховання учнів у країнах західної Європи	59
Лісова С.В. Проектування інноваційних педагогічних систем підготовки фахівців у галузі технологічної та професійної освіти	70
Литвиненко С.А., Кіт Н.В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до естетичного виховання молодших школярів у процесі педагогічної практики: рефлексивний підхід	78
Баліка Л.М. Екстраполяція досвіду роботи шкільної бібліотеки у процесі розвитку інтересу до читання	86
Бісовецька Л.А. Українські мультфільми як засіб морального виховання дітей	93
Бричок С.Б., Павелків О.М. Роль психолого-педагогічної діагностики у проектуванні виховної діяльності педагога	103
Гринькова Н. Формування моральної вихованості молодших школярів: теоретичний та практичний аспекти	111
Дупак Н.В. Інноваційна діяльність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя	119
Кособуцька Г.П. Організаційно-педагогічні умови національно-патріотичного виховання підлітків у позакласній роботі	127
Сергеєва Н.В. Соціально-психологічний аналіз проблеми ціннісно-орієнтованої активності молодших підлітків	139
Сойчук Р.Л. До проблеми сутності національного самоствердження особистості	147
Стельмашук Ж.Г. Екстраполяція досвіду виховання дисциплінованості учнів вітчизняних шкіл в умовах роздільного навчання (1943-1954 рр.) у сучасну систему освіти і виховання	157
Ціпан Т.С. Сюжетно-рольові ігри як засіб громадянського виховання	170

Доробки молодих науковців

Беднарська А.А. Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського щодо естетичного виховання: актуалізація досвіду	181
Вознюк М.О. Організація превентивного виховання в загальноосвітній школі: управлінський аспект	186
Єрмейчук В.І. Розвиток В. О. Сухомлинським індивідуалізованого підходу до важких дітей	192
Зінченко А.В. Морально-ціннісні орієнтації як умова формування гуманістичного спілкування молодших школярів	198
Зубок О.В. Засади розвитку креативних здібностей школярів	205
Карпович Ю.В. Психолого-педагогічні особливості виховання дисциплінованості учнів молодшого шкільного віку	212
Кличко А.О. Теоретичні основи виховання національної гідності молодших школярів у позаурочній діяльності	221
Кондратюк К.С. Проблема національного виховання учнівської молоді у педагогічних дослідженнях класиків української педагогіки	229
Конончук Д.В. Виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до природи в позаурочний час	235
Корпан І.В. Обґрунтування та змістова характеристика готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи з інтелектуально обдарованими учнями	241
Марієн Ю.С. Зміст та особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики	247
Мацько О.В. Виховне середовище як засіб формування культури здоров'я у молодших школярів	253
Нікітчук А.О. Вікові аспекти громадського виховання учнів молодшого шкільного віку	259
Полюхович М.І. Проблема формування національної самосвідомості учнів молодшого шкільного віку в науковому дискурсі	265
Сінокоп О.В. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх вчителів початкових класів	274
Якимець М.Г. Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньої творчості учнів	281
Відомості про авторів	287

М. Г. Якимець

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ

Анотація. У статті обґрунтовуються головні аспекти проблеми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до організації художньої творчості учнів. Розкривається важливість художньої освіти у формуванні і розвитку особистості. Історія художньо-педагогічної освіти свідчить, що проблема підготовки педагогів-художників перебуває у діалектичній залежності від особливостей розвитку суспільства, образотворчого мистецтва, вимог, висунутих до загальноосвітньої школи й малювання як обов'язкового навчального предмету.

Ключові слова: комплексний підхід, творчість, художня творчість, професійна художня творчість, творчий потенціал учителя.

Постановка проблеми. В умовах оновлення соціально-економічного, науково-технічного та духовного життя держави зростають вимоги до рівня підготовки майбутніх учителів початкових класів, який, передусім, поєднує в собі риси педагога й музиканта, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця. Такий учитель покликаний наповнити життєдіяльність молодших школярів образами різних видів мистецтва, їх красою впливати на формування свідомості та самосвідомості, забезпечувати духовне становлення особистості.

Процес формування художньої творчості підростаючого покоління як вагомої складової загальної культури особистості набуває в умовах розвитку національної освіти пріоритетного значення.

На вищій навчальній закладі покладається особлива відповідальність за підготовку майбутніх учителів початкових класів, від яких залежить не тільки виховання і навчання дітей, а й розвиток їх естетичних, моральних, національних уподобань і переконань. Надзвичайної ваги у цьому контексті набуває проблема організації художньої творчості, у процесі якої відбувається оволодіння знаннями теоретичних та практичних основ вікових закономірностей художнього розвитку дітей молодшого шкільного віку, історико-теоретичними знаннями у галузі мистецтва та навичками художньо-творчої діяльності, що забезпечить високу ефективність професійної діяльності майбутніх вчителів початкових класів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Особливу увагу художній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва в історичному контексті досліджуваного періоду спостерігаємо у працях А. В. Бакушинського, І. Е. Грабаря, І. М. Крамського, П. П. Чистякова. Художній освіті й вихованню, методиці викладання образотворчої діяльності присвячені роботи Д. М. Кардовського, Є. З. Кондахчана, А. М. Соловйова, В. О. Фаворського, Ф. Юона і інших. Нові підходи у галузі художньої освіти розроблені А. А. Мелік-Пашаєвим, Б. М. Неменським, Б. П. Юсовим. Методику навчання образотворчому мистецтву, засновану на традиціях академічної школи малюнка продовжують удосконалювати Т. З. Комарова, В. С. Кузін, Є. В. Шорохов та інші. Науково-методичне забезпечення підготовки педагогічних кадрів художнього профілю розкриті у роботах А. Є. Антоновича, Г. В. Беди, Н. С. Боголюбова, В. С. Кузіна, А. С. Пучкова, М. М. Ростовцева, О. С. Хворостова, Є. В. Шорохова, Т. Я. Шпікалової. Питання розвитку системи професійної освіти в сучасних динамічних умовах розкриваються у працях таких педагогів-науковців, як Н. М. Бібік, І. М. Дичківська, М. Г. Іванчук, О. Отич, В. В. Пилипчук, О. П. Рудницька, В. П. Тименко та інші [1; 5].

Мета статті. Метою статті є розгляд проблеми підготовки майбутніх учителів до

організації художньої творчості учнів та можливість знаходження шляхів її вирішення в ході подальшого пошуку.

Виклад основного матеріалу. Особливе значення у виховній системі «Школа – Вуз» здобуває завдання формування національної самосвідомості учнів, студентів – майбутніх учителів, у процесі вирішення якого виховується усвідомлене, емоційно-ціннісне відношення до історії й культури свого народу, а сама особистість стає носієм і продовжувачем цієї культури [3].

Саме тому, вважаємо, що художня освіта – найважливіший момент у формуванні й розвитку особистості. Виховання всебічно розвиненої особистості на основі високого гуманізму, моральності й творчої активності [5, с. 237].

Художня освіта має на меті формування й розвиток особистості. Це насамперед:

- формування й розвиток естетичних потреб і смаків усіх вікових груп;
- виявлення художньо-обдарованих дітей і молоді;
- художня освіта є чинником інтелектуального вдосконалення розкриття їх творчого потенціалу;
- підготовка творчих кадрів до професійної діяльності у сфері мистецтва й культури і для системи художньої освіти.

Так, наприклад, в основній середній школі підлітки опановують мову різних видів мистецтва, що дає їм можливість самостійного розуміння творів мистецтва, а також створює передумови для власної художньої діяльності.

У середніх, спеціальних і вищих навчальних закладах молоді люди приходять до повноцінного розуміння й усвідомленню своєї приналежності до певного культурного шару з його художньо-естетичними уявленнями і смаками, на основі яких складаються певні пріоритети й у власній художній творчості, незалежно від його професійної або аматорської спрямованості.

Впровадження даної концепції припускає комплекс умов, в основі яких лежить:

- формування відношення до художньої освіти, як особливо значимої сфери людської діяльності, життєво необхідної для розвитку українського суспільства.
- збереження й розвиток мережі освітніх закладів культури й мистецтва.
- визначення правового статусу й безперервне відновлення програмно-методичного забезпечення.
- посилення ролі освітньої галузі «мистецтва» на всіх щаблях загальноосвітньої школи.
- збільшення кількості годин і переліку програм по видах мистецтва.

На нашу думку, реалізація концепції художньої освіти на сучасному етапі педагогічної думки допоможе розширити рівень освіченості й розвитку творчої особистості.

Художня освіта повинна планомірно й поетапно впливати у процесі навчання й розвивати особистість, незалежно від подальшого вибору професії, тому що не може бути особистість всебічно розвиненою без розуміння мистецтва й творчої діяльності.

Одним із послідовних етапів подальшого розвитку вчорашніх школярів у сфері мистецтва є середня спеціальна освіта, де студенти, що зробили свій вибір на користь художніх навичок, підійшли до освоєння професії, яка тісно пов'язана з їхніми художніми пріоритетами.

У такий спосіб на прикладі концепції художньої освіти послідовно поєднуються у собі всі ланки одного ланцюга, можна простежити за становленням особистості, розвитком її смаків, талантів і здібностей, можливості творити на благо своєї країни й народу.

Саме образотворче мистецтво й методика його викладання у початкових класах школи як спеціальний навчальний предмет у педагогічних навчальних закладах, сприяють загальноосвітній, художній і професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Творчість є необхідною складовою праці вчителя. Без неї неможливий педагогічний процес. Творчість педагога специфічна за своєю суттю. Учитель дає науковим фактам,

гіпотезам, теоріям нове життя, відкриваючи шляхи до розуму і серця своїх учнів. При цьому творчість – необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Творчість формує педагогічний талант учителя. Істотним при аналізі цього поняття є визначення його складника, а саме поняття «художня творчість».

Поняття, «художня творчість» охоплює весь процес роботи митця, незалежно від будь-якого конкретного виду мистецтва, і включає в себе художню діяльність як майбутніх учителів початкових класів, так і учнів, які художньо освоюють об'єктивну дійсність.

Творчий процес, як підкреслює П. Кравчук, є результатом прояву всіх духовних якостей індивіда: чуттєвого сприйняття і логічного мислення, вольових зусиль і емоційного піднесення. О. Клепиков та І. Кучерявий характеризують цей процес як можливість оптимально глибокої реалізації індивідуальності, а В. Малахів розглядає його як цілісне осмислення особистістю вищих життєвих цінностей [2].

Останнім часом проводяться дослідження, де з'являється поняття, «професійна художньо-педагогічна творчість». Зокрема, В. Орлов вважає, що *професійна художньо-педагогічна творчість* є показником завершального етапу професійного становлення вчителів мистецьких дисциплін, який характеризується свободою реалізації професійних задумів, самовираження і самореалізації, високим рівнем компетентності, комунікативністю, самостійністю і мобільністю у висуненні ідеї та прийнятті рішень. Розрізняють два види професійної художньо-педагогічної творчості: а) новації в сфері художньо-педагогічної практики, що ґрунтуються на глибокому розумінні суті справи і на здатності застосувати результати навчання у пошуку оригінальних та ефективних шляхів вирішення різноманітних проблем, що виникають у професійній діяльності; б) новації у сфері наукової теорії та художньо-естетичної культури, які ґрунтуються на розвинутому вмінні оперувати абстрактними категоріями, що зрештою призводить до створення нових духовних цінностей [4, с. 245].

Формування висококваліфікованого творчого вчителя школи, вироблення у нього вмінь і бажань самостійно працювати над собою є одним із найважливіших завдань сучасної педагогічної освіти.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, враховуючи сучасні тенденції розвитку мистецької освіти, актуальним залишається подальший пошук ефективних засобів впливу на розвиток художньо-творчої активності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Одним із головних завдань професійно-педагогічної підготовки студентів художньо-творчих спеціальностей є розвиток творчої індивідуальності та виховання художньої культури й практичних вмінь – необхідних чинників різнобічного, ерудованого висококваліфікованого спеціаліста.

Список використаних джерел:

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Учеб. пособ. для спец. высш. учеб. заведений. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Кучерявий І. Т., Клепиков О. І. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 2000. – 288 с.
3. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / За ред., передмова та післямова Ничкало Н. Г. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
4. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: Монографія / За заг. ред. І. А. Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка мистецтва: пошуки, перспективи / О. П. Рудницька // Професійна освіта: педагогіка і психологія / за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало. – Вип. II. – Київ : Ченстохова. – 2000. – С. 237-239.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Abdullyna O. A. General pedagogical training teachers in system of higher pedagogical education: Ucheb. posob. dlia spets. vyssh. ucheb. zavedenyi. – M.: Prosveshchenye, 1990. – 141 s.
2. Kucheriavyi I. T., Klepikov O. I. Creativity - the basis of potential sources of personality Navch. posibnyk. – K.: Vyshcha shk., 2000. – 288 s.
3. Art in personality development: monohrafiia/ za red., peredmova ta pisliamova Nychkalo N. H. – Chernivtsi : Zelena Bukovyna, 2006. – 224 s.
4. Orlov V. F. A professional of future teachers of artistic disciplines theory and technology : Monohrafiia / Za zah. red. I. A. Ziaziuna. – K.: Naukova dumka, 2003. – 262 s.
5. Rudnytska O. P. Pedagogy art searches, prospects / O. P. Rudnytska // Professional Education: pedahohika i psykholohiia / za red. I. Ziaziuna, N. Nychkalo. – Vyp. II. – Kyiv : Chenstokhova. – 2000. – S. 237-239.

Аннотация. В статье обосновываются основные аспекты проблемы подготовки будущих учителей начальных классов к организации художественного творчества учащихся. Раскрывается важность художественного образования в формировании и развитии личности. История художественно-педагогического образования свидетельствует, что проблема подготовки педагогов-художников находится в диалектической зависимости от особенностей развития общества, изобразительного искусства, требований, предъявляемых к общеобразовательной школе и рисованию как обязательному учебному предмету.

Ключевые слова: комплексный подход, творчество, художественное творчество, профессиональное художественное творчество, творческий потенциал учителя.

Summary. The article is grounded the main aspects of the problem of training of future teachers of junior schools to organizing pupil's creative work. The importance of art education in the forming and development of personality is reveals.

As a history of art and pedagogical education show the problem of training teachers-artists is in dialectical depending on the characteristics of the society, arts, requirements which are claimed in secondary school and drawing as an obligatory school subjects.

Keywords: comprehensive approach, creativity, arts, future teachers, artistic creative work, creativity of teacher.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2015